Valiokunnan lausunto MmVL 4/2020 vp─ HE 36/2020 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ulkomaalaislain sekä kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta

Hallintovaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ulkomaalaislain sekä kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta (HE 36/2020 vp): Asia on saapunut maa- ja metsätalousvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava hallintovaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- johtava asiantuntija Juha-Pekka Suomi, työ- ja elinkeinoministeriö

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- maa- ja metsätalousministeriö
- Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK ry
- Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC ry
- Elintarviketeollisuusliitto ry
- MTK, Varsinais-Suomi
- Hedelmän- ja Marjanviljelijäin liitto

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Valiokunta toteaa, että esityksen tavoitteena on COVID-19-pandemian johdosta mahdollistaa Suomessa jo voimassa olevalla oleskeluluvalla olevien kolmansien maiden kansalaisten työnteon jatkaminen huoltovarmuuden ja työmarkkinoiden toimivuuden kannalta tärkeillä aloilla ja tehtävissä, koska Suomeen ei tällä hetkellä voi matkustaa käytännössä muista maista eikä uutta työvoimaa ulkomailta ole käytännössä mahdollista juurikaan saada. Tavoitteena on poikkeusoloissa lisätä työvoiman tarjontaa huoltovarmuuden kannalta akuuteissa tai toimialan kannalta

kriittisissä työtehtävissä ensisijaisesti kotimaassa laillisesti oleskelevien ulkomaalaisten keskuudesta. Esityksen perusteluissa on todettu, että esitys on siten johdonmukainen hallituksen rajaliikenteen vähentämistä koskevan tavoitteen kanssa.

Esityksessä ehdotetaan ulkomaalaislaislain (301/2004) sekä kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annetun lain (907/2017) väliaikaista muuttamista siten, että näihin lakeihin lisättäisiin poikkeussäännös, joka sallisi kaikille laillisesti maassa oleskeleville kolmansien maiden kansalaisille työnteon huoltovarmuuden ja työmarkkinoiden toimivuuden kannalta tärkeillä aloilla ja tehtävissä, joita tarkoitetaan komission tiedonannossa COVID-19 (2020/C 102 I/02). Tiedonannossa (2020/C 102 I/02) todetaan muun ohella, että muuta kuin välttämätöntä matkustamista koskevaa väliaikaista rajoitusta ei pidä soveltaa henkilöihin, joilla on välttämätön tehtävä tai joille on välttämätön tarve.

Esityksen mukaan työ- ja elinkeinoministeriön asetuksella voitaisiin säätää tarkemmin annettavissa laeissa tarkoitetuista Euroopan komission tiedonantoihin sisältyvistä tehtävistä.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että säännös koskisi kaikkia voimassa olevia oleskelulupia, viisumeita ja kausityötodistuksia ja myös poikkeustilan aikana myönnettäviä uusia oleskelulupia, viisumeita ja kausityötodistuksia. Säännös olisi voimassa 31.12.2020 asti.

Valiokunta painottaa sitä, että jo maassa olevien ulkomaalaisten työhönottoa tulee erityisesti sujuvoittaa mm. kausilupien määräaikaisessa pidentämismenettelyssä. Lisäksi kausityöntekijöiden on voitava joustavasti vaihtaa eri työnantajien ja maaseututoimialojen välillä. On myös tärkeää, että kausityöntekijöiden liikkuvuus yli maanrajojen tapahtuu terveysturvallisuutta vaarantamatta.

Valiokunta korostaa, että esitys tukee huoltovarmuustavoitteiden toteutumista ja pienentää rajaliikenteen rajoittamisesta elinkeinoelämälle aiheutuvia vahinkoja sen lisätessä työvoiman tarjontaa alkutuotannon kriittisillä aloilla, erityisesti maataloudessa ja puutarha-alalla, mutta myös metsäsektorilla ja kalataloudessa.

Kriittisimmät tehtävät ovat tällä hetkellä puutarha-alan kevättyöt sekä eläintuotannon eläinsuojelulliset työt. Eläintiloilla ulkomaisen kausityövoiman puute voi aiheuttaa yksittäisillä tiloilla vakavia eläinsuojelullisia ongelmia ja puutarhatiloilla koko kasvukauden tuotannon menettämisen. Myös peltoviljelyssä viljelyn onnistuminen vaatii ammattitaitoista työvoimaa kevättöiden hoitoon.

Valiokunta toteaa, että metsätalouden osalta kriittiset työt tarkoittavat erityisesti metsän istutusja kylvötehtäviä sekä metsätaimitarhoilla tehtävää työtä. Näissä tehtävissä ulkomaisten työntekijöiden määrä on hyvin merkittävä. Suomessa istutetaan vuosittain noin 150 miljoonaa tainta, joista lähemmäs puolet on istutettu viime vuosina ulkomaisten kausityöntekijöiden toimesta. Suomesta on ollut vaikea saada tarpeellinen määrä melko raskaasta maastotyöstä kiinnostunutta kausityövoimaa.

Kalatalouden osalta valiokunta pitää tärkeänä, että kalastustroolareilla työskentelevät, pääasiassa virolaiset työntekijät voivat jatkossakin päästä maahan. Jos he eivät pääse maahan, merkitsee se jo lyhyellä aikavälillä merkittävää pudotusta elintarvikesilakan saatavuudessa.

Valiokunnan lausunto MmVL 4/2020 vp

Valiokunta korostaa, että ulkomaalainen kausityövoima on viime vuosina ollut tärkeä työvoiman lähde monille alkutuotannon aloille. Esityksestä käy ilmi, että normaalivuonna puutarhasektorilla ulkomaista työvoimaa on koko vuonna noin 16 000 henkeä. Työvoimalle on akuutti tarve juuri keväällä, koska koko vuoden toiminnan määrää se, saadaanko keväällä istutettua taimet ja kylvettyä siemenet oikea-aikaisesti. Jos työvoimaa ei saada, ei myöskään ole satoa korjattavaksi. Tilanteen tekee akuutiksi se, että päätökset viljelyn laajuudesta tehdään näinä päivinä. Taimia ja siemeniä ei uskalleta tilata, jos ei ole varmuutta siitä, että ne saadaan maahan ja sato aikanaan korjattua. Satojen pieneneminen vaikuttaa kielteisesti huoltovarmuuteen ja kuluttajille tarjolla olevien tuotteiden määrään.

Valiokunta painottaa sitä, että välttämättömien ja huoltovarmuuden kannalta akuuttien tai toimialan toiminnan kannalta kriittisten työtehtävien huolehtimiseen tarvitaan vähintään 1 500 henkilöä. Kriittiset työtehtävät ovat tehtäviä, jotka eivät siedä viivästystä ja joiden suorittamatta jäämisellä olisi merkittävä vaikutus huoltovarmuuteen tai toimialan toimintaan. Edellä esitettyyn viitaten kriittisimpiin aloihin ja tehtäviin kuuluvat maa-, puutarha- ja kalatalous (ml. kasvintuotannon välttämättömät työt avomaalla ja kasvihuoneissa, rehuntuotanto, kotieläintuotannon sekä eläinten hoidon ja terveyden kannalta välttämättömät työt ja ammattikalastuksen työt) ja myös välttämättömät työt maatalous- ja puutarhatuotannolle suoria palveluja tuottavissa yrityksissä ja yhteisöissä sekä metsäsektori (ml. metsän istutus- ja kylvötehtävät, metsätaimitarhoilla tehtävä työ sekä puiden kaato-, karsinta-, katkonta-, mittaus- ja metsäkuljetustehtävät). Luonnonmarjojen talteenoton lisääntyminen erityisesti thaimaalaisten marjanpoimijoiden toimesta on viime vuosina mahdollistanut marjoja jalostavan teollisuuden toiminnan ja kehittymisen. Ilman riittävää raaka-ainetta yritysten toimintamahdollisuudet heikkenevät oleellisesti.

Valiokunta pitää tärkeänä, että annettavat lait ulkomaalaislain sekä kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta koskevat maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla kaikkia toimialoja, jotka ministeriöiden yhteinen poikkihallinnollinen virkamiestyöryhmä on tunnistanut huoltovarmuuden kannalta akuuteiksi tai toimialan toiminnan kannalta kriittisiksi työtehtäviksi.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että ulkomaisen työvoiman lisäksi toteutetaan pikaisesti toimia kotimaisen työvoiman liikkuvuuden lisäämiseksi ja kotimaisen työvoiman saamiseksi alkutuotannon kausityöhön.

Analysoitaessa ns. koronakriisin ja heikkenevän taloustilanteen vaikutuksia maatalouteen ja suomalaisen ruokaturvan varmistamiseen on arvioitu, että tilanne maatalousmarkkinoilla ja maatilojen taloudessa uhkaa heiketä nopeasti. Ruokaturvan merkitys korostuu poikkeusoloissa, ja suomalainen ruokaverkosto on osoittanut toimintavarmuutensa. Käsillä on vuoden tärkein aika ruokaturvan varmistamisen kannalta eli uusi satokausi. Kriittistä henkilöstöä ovat erikoisammattitaitoa omaavat henkilöt. Kaikkein kriittisimmiksi ja kiireellisimmiksi on havaittu joukko maatalous- ja puutarhatuotannon kasvukauden alkuun sekä tuotantoeläinten hoitoon liittyviä töitä, joille on oltava tiedossa ammattitaitoisia tekijöitä lähipäivien aikana. Alkutuotannon ylläpito on maamme huoltovarmuuden kannalta erityisen tärkeää, koska koronakriisin edetessä ei maatalous- ja puutarhatuotteiden tuonnin jatkuvuudesta voida olla varmoja.

Lopuksi

Valiokunta pitää hallituksen esityksen mukaisia toimenpiteitä tarpeellisina, mutta huomioon ottaen tiedossa oleva kausityövoiman tarve ne eivät ole riittäviä. Valiokunta edellyttääkin, että selvitetään vielä lisäkeinoja työvoiman varmistamiseksi huoltovarmuuden kannalta kriittisille aloille.

Valiokunta edellyttää, että työvoima- ja elinkeinoministeriö toimittaa säädettävien lakien nojalla mahdollisesti valmisteltavat asetusluonnokset maa- ja metsätalousvaliokunnalle tiedoksi.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä edellä esitetyin huomautuksin.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Maa- ja metsätalousvaliokunta esittää,

että hallintovaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 3.4.2020

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Anne Kalmari kesk
varapuheenjohtaja Ritva Elomaa ps
jäsen Heikki Autto kok
jäsen Seppo Eskelinen sd
jäsen Satu Hassi vihr
jäsen Mikko Kärnä kesk
jäsen Mikko Lundén ps
jäsen Jari Myllykoski vas
jäsen Anders Norrback r
jäsen Raimo Piirainen sd
jäsen Jenni Pitko vihr
jäsen Piritta Rantanen sd (osittain)
jäsen Mikko Savola kesk
varajäsen Lulu Ranne ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Carl Selenius

Eriävä mielipide

Perustelut

Esityksessä ehdotetaan ulkomaalaislain sekä kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annetun lain väliaikaista muuttamista. Ehdotetuilla laeilla sallittaisiin kaikille laillisesti maassa oleskeleville kolmansien maiden kansalaisille työnteko huoltovarmuuden ja työmarkkinoiden toimivuuden kannalta tärkeillä aloilla ja tehtävissä, joita tarkoitetaan komission tiedonannossa COVID-19 (2020/C 102 I/02) Ohjeet EU:hun suuntautuvaa muuta kuin välttämätöntä matkustamista koskevan väliaikaisen matkustusrajoituksen täytäntöönpanosta, kauttakulkujärjestelyjen helpottamisesta EU:n kansalaisten kotiuttamiseksi ja vaikutuksista viisumipolitiikkaan sekä komission tiedoksiannossa (2020/C 102 I/03) Työntekijöiden vapaan liikkuvuuden harjoittamista koskevat suuntaviivat covid-19-epidemian aikana.

Edellä mainituissa tiedonannoissa mainitut alat ja tehtävät olisivat pääsääntöisesti tehtäviä, joilla ulkomaisen työvoiman Suomeen saapumisen rajoitukset tai muut poikkeustilanteesta johtuvat työmarkkinoiden toimivuuden häiriöt aiheuttavat työvoimapulaa tai huoltovarmuus- tai muita toimialan toiminnalle merkittäviä haasteita. Tiedonannossa nämä tehtävät määritellään välttämättömäksi tehtäväksi tai tarpeeksi. Tällaisina tehtävinä on mainittu esimerkiksi terveydenhuollon ammattilaiset, maatalousalan kausityöntekijät, kuljetushenkilöstö, elintärkeän tai muuten välttämättömän infrastruktuurin parissa työskentelevät henkilöt, elintarviketeollisuus sekä eri hoitotyöntekijät. Laki koskisi kaikkia voimassaolevia oleskelulupia, viisumeita ja kausityötodistuksia sekä myös uusia myönnettäviä oleskelulupia, viisumeita ja kausityötodistuksia.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian. Lait olisivat voimassa 31.12.2020 asti. Lakeja sovellettaisiin jo ennen lain voimaan tuloa myönnettyihin oleskelulupiin, viisumeihin tai kausityötodistuksiin.

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä pitää hyvänä asiana sitä, että nyt esitetyllä väliaikaisella ratkaisulla pyritään sekä turvaamaan että edistämään esimerkiksi maatalouden harjoittamisen edellytyksiä maassamme erityisissä olosuhteissa kausityöntekijöiden avulla. On myös tarvetta korostaa, ettei valiokuntaryhmällämme, eikä myöskään Perussuomalaisilla, ole mitään kausityöntekijöitä vastaan, sillä he tulevat maahan, tekevät työtä ja lähtevät maasta. Täten he eivät kuormita maamme sosiaaliturvaa ja palveluita, koska eivät jää maahan työn loppumisen jälkeen.

Toisaalta tulee myös nähdä ja samalla ymmärtää, että nyt tehty hallituksen esitys ei ole tehokas ratkaisu huoltovarmuuden kannalta kriittisten alojen työvoimapulaan. Esityksessä arvioidaan työllisyysvaikutusten jäävän joihinkin satoihin henkilöihin, kun todellinen tarve on tuhansissa. Kolmanneksi näemme, että ainakin potentiaalisesti esitys avaa mahdollisuuden massiivisempaan työperäiseen maahanmuuttoon. Ainakin esitys vihjaa tästä, koska siellä mainitaan sekin, että laki koskisi myös uusia myönnettäviä oleskelulupia, viisumeita ja kausityötodistuksia. Tällainen kehitys ei ryhmällemme sovi mitenkään. Lisäksi on tarpeen tuoda esiin myös se, että esitykseen on ujutettu muita niin sanottuun työperäiseen maahanmuuttoon liittyviä perinteisiä hankkeita, joilla ei pitäisi olla mitään tekemistä maatalouden satotyön tai muiden juuri ulkomaalaista työvoimaa

kaipaavien alojen kanssa ja jotka eivät koskekaan jo maassa olevia ulkomaalaisia vaan tulevaisuudessa saapuvaa tai saapuvaksi toivottavaa maahanmuuttoa.

Näin ollen me Perussuomalaiset näemme, että kriittiset alat pitäisi rajata esityksessä huomattavasti tiukemmin maa-, puutarha- ja metsätaloussektorille. Edelleen lakimuutos tulisi rajata niihin ulkomaalaisiin, jotka ovat jo tällä hetkellä maassa ja jotka ovat joutuneet lomautetuiksi tai irtisanotuiksi koronaepidemian vuoksi. Nykyisessä muodossaan hallituksen esitys mahdollistaa tosiasiallisen halpatyövoiman maahantuonnin jatkumisen tilanteessa, jossa kasvava määrä suomalaisia ja Suomessa asuvia on menettänyt tai menettämässä työnsä.

Lopuksi valiokuntaryhmämme katsoo, että hallituksen on ryhdyttävä sellaisiin toimiin, joilla aidosti ratkaistaan kriittisten alojen koronakriisin myötä kohtaama työvoimapula. On myös tehtävä pitkälle tähtääviä toimenpiteitä, joilla turvataan näiden alojen työvoiman saatavuus Suomen sisältä jatkossa. Ensi sijassa on ryhdyttävä laajoihin rekrytointikampanjoihin ja haettava työllistymisen esteinä olevien ongelmien purkamista, kuten Perussuomalaiset ovat esimerkiksi esittäneet. Täten kannustettaisiin suomalaisia kausitöihin siten, ettei työttömyysturvaa tilapäisesti leikattaisi, mikäli lomautus tai irtisanominen on johtunut koronatilanteesta.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että hallintovaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 3.4.2020

Ritva Elomaa ps
Mikko Lundén ps
Lulu Ranne ps